

Els adjectius 'catalufo' i 'cholo' com a produccions culturals

per Roger Martínez

Resum

Aquest article analitza, a partir d'exemples empírics concrets, com les pràctiques i les identifications lingüístiques dels joves s'articulen amb altres elements com ara la música, els estils juvenils, la classe social o les identifications nacionals. L'objectiu és veure com es produeixen culturalment les formes culturals que combinen formes simbòliques i significats "globals" o "transnacionals" amb d'altres de locals.

Sumari

1. Introducció
2. 'Catalufos' i 'Cholos'
3. Articulació amb el gust musical
4. Una experiència, una cultura
5. Posicions intermèdies, negociació i normalitats
6. Conclusió: producció cultural local entre fluxos globals
7. Bibliografia

1. Introducció

Parlar en català o en castellà, i com es parla cadascuna de les llengües, juga un paper important en la manera com els joves es perceben i posicionen uns en relació als altres. Des d'aquest punt de vista, són unes pràctiques significatives més, que amb d'altres com ara la música, la roba, els pentinats, la manera de moure's i de sortir de nit, conformen el que anomeno "geografies juvenils", és a dir, el joc de distàncies i proximitats socials en les quals es veuen immersos els joves. En aquest article analitzo com en l'entramat de pràctiques significatives que conformen els estils juvenils s'hi articulen elements formes simbòliques i significats "globals" o "transnacionals" amb d'altres de locals, en aquest cas les pràctiques lingüístiques i les identifications nacionals catalanes i espanyoles.

Les pàgines que segueixen es fonamenten en la recerca sobre el gust musical que vaig fer durant el curs 2000/01 a tres instituts de secundària de la ciutat de Barcelona. Un, que anomenaré Institut Català, està situat a un dels districtes amb un preu de l'habitatge més elevat de Barcelona, i té un alumnat majoritàriament catalanoparlant i de classe mitjana. L'altre, al qual faré referència com a Institut Perifèria, està situat en un dels barris que es va formar els anys 60 per acollir la creixent immigració espanyola, i acull un alumnat majoritàriament castellanoparlant i de classe treballadora. Finalment, el darrer institut, l'Institut Immigrat, està situat en un dels barris de Barcelona amb percentatge més elevat de nova immigració, que està plenament representat en la composició del seu alumnat. En total vaig fer un total de 32 entrevistes (la majoria a parelles de joves) a un total de 57 joves.

La meua proposta és abordar la diferenciació "català/castellà" –en la manera com els joves es posicionen uns en relació als altres, tant pel que fa a la llengua com a la identitat nacional– des d'un angle molt parcial, que és el de la utilització de termes com "*cholo*", "*quillo*", "*fatxa*", "*catalufo*" o "independentista" i la seva articulació amb el gust musical. A través de l'anàlisi de l'ús d'aquests adjectius per part dels joves dels tres instituts de secundària, mostraré la complexitat i el dinamisme dels processos de producció cultural que hi tenen lloc. D'aquesta manera, podrem reflexionar, com ho fa Grixti en aquest mateix número, sobre l'articulació, en les formes d'experiència col·lectiva dels joves, de fluxos globals i locals d'articles de consum i significats.

2. 'Catalufos' i 'Cholos'

En primer lloc, faré una breu i reduccionista descripció de la utilització per part dels joves dels adjectius "*catalufo*" i "*cholo*". L'adjectiu "*catalufo*" (o "*catalanufo*" o "*lufo*"), del qual

tenim constància des dels anys noranta¹, s'utilitza entre els joves de manera despectiva per fer referència, en el seu sentit estricte, no tant a parlar català sinó a estar públicament orgullós de ser i parlar català, explicitar un projecte polític catalanista, nacionalista o, sobretot, independentista, i en certa manera mostrar una certa hostilitat vers la llengua i la identitat nacional espanyoles: "[Catalufos son] los que están por Cataluña. (...) Los que nosotros llamamos catalufos, son los que van directamente por la independencia de Cataluña, entonces van sólo a por lo catalán-catalán". En un sentit més ampli i lax, en canvi, l'adjectiu pot fer referència a la majoria de joves catalanoparlants, siguin o no catalanistes, nacionalistes o independentistes militants. En aquest cas, el significat de l'etiqueta depèn en gran part del context en el qual s'utilitza.

La importància del terme és que tot i que en el seu sentit més restringit només fa referència a una minoria dels joves, té un poder simbòlic important en la producció cultural de les geografies juvenils, ja que representa i delimita, tot i que de manera difusa i sense exhaurir-la, una distància social i simbòlica entre "catalanitat" i "castellanitat" o "espanyolitat": si a un pol trobem l'adjectiu "catalufo", a l'altre hi ha els termes "cholo", "garrulo", "calorro", "lolailo", "quillo", "jezna", "del palo", "pelao" i "fatxa", entre d'altres. Aquests termes sovint s'utilitzaven, durant les entrevistes, com a sinònims que feien referència a un origen obrer i immigrant espanyol que combinava el que podríem descriure com "cultura de carrer" i el que Pujolar (2001) anomena "espanyol estilitzat"².

A la vegada, segons el context, cadascun d'aquests adjectius també tenia un significat específic. De manera burda, podem dir que quan s'emfasitzava la duresa i la transgressió de la cultura de carrer, s'utilitzava l'adjectiu "del palo". Si destacava una disposició anticatalana, es feia a través de l'adjectiu "fatxa". Si, en canvi, es volia subratllar la proximitat estilística a l'estil juvenil *skinhead*, s'utilitzava l'adjectiu "pelao". Els adjectius més genèrics, que tendien a englobar els altres, eren "cholo", "quillo", "jezna" i "garrulo", que en el seu sentit més ampli feien referència als joves castellanoparlants de classe treballadora i, en el més restringit, a un estil extrem i transgressor de carrer, als marges de la delinqüència i sovint proper a la cultura gitana urbana.

A diferència del terme "catalufo", que no tenia mai un sentit positiu (s'utilitzava aleshores l'adjectiu "català"), "cholo" i les seves variants podien aplicar-se tant en sentit pejoratiu com positiu. En el seu sentit negatiu, un jove catalanoparlant de l'Escola Catalana, per exemple, va definir "garrulo" com "aquella persona inculta, mmm... que... amb perdó cap als andalusos, però que tenen aquell accent andalús i *basto*, no saben parlar, parlen amb *tacos*...". En el sentit neutre i fins i tot positiu, altres entrevistats l'utilitzaven per identificar-se: "O sea, me gusta lo cholo".

3. Articulació amb el gust musical

Més endavant matisarem aquesta oposició i introduïrem alguns dels molts matisos que requereix. Abans, però, destacarem que la diferenciació entre català i castellà no és una oposició merament lingüística o política, sinó que s'imbrica en el joc de diferenciacions propi dels estils i les geografies juvenils, barrejant-se amb –i sovint fins i tot camuflant-se entre– diferències entre gèneres musicals, formes de vestir i altres pràctiques significatives. Vegem, per exemple, com dos joves de l'Institut Català, quan en una entrevista miraven de diferenciar els diferents grups de joves al seu Institut, deien que mentre la majoria se situava entre els que agradava la música *màkina* i els que els agradava la música *punk*, també hi havia un tercer grup que descrivien en termes tant polítics com de la música que escoltaven:

Jose: Sí, bueno, [también hay un grupo minoritario de] catalanistas y estos (...).

¹ Veure, per exemple, Martínez i Pérez (1997), Serra (2001), Martínez i Alegre (2002) o Marimon (2006). Aquests treballs estan fets a diversos indrets de Catalunya (Terrassa, Sant Cugat del Vallès i Castellar del Vallès, entre d'altres), i per tant transcendeixen l'àmbit geogràfic de Barcelona.

² Pujolar l'utilitza el terme per fer referència a l'estil de parla que incorpora diversos elements del dialecte del sud d'Andalusia que és parlat no només pels fills d'immigrants andalusos, sinó també d'altres parts d'Espanya i fins i tot de fills de pares catalans. Aquest "espanyol estilitzat" significa en les geografies juvenils una autenticitat obrera i de carrer, en el sentit que, com observa en referència al seu treball de camp entre joves de Barcelona, el grau amb el qual els joves utilitzaven els trets andalusos no feia referència tant al seu origen familiar sinó al seu compromís amb uns valors masculins particulars (2001: 139).

Ramón: Que les gusta la música... lo comercial...

Jose: Sí, "Gossos" y esto, comercial, *catalufo*, digamos, lo que en toda Cataluña... Entonces, lo que es...

Roger: ¿Rock catalán?

Jose: Sí, rock catalán.

La realitat és que si bé els entrevistats semblaven percebre molts dels estils musicals (pop comercial, house, rap, etc.) com a deslligats de l'oposició "*catalufo/cholo*", n'hi havia alguns que no. La majoria de joves, com el Jose i el Ramón, percebia el gust pel *rock català* com a políticament i nacionalment connotat, com a "signe" d'una adscripció lingüística i nacional catalana militant (no passava el mateix, en canvi, amb el *rock espanyol*, que en termes generals tenia unes connotacions més aviat neutres). Un segon estil amb connotacions "catalanistes" era el que els joves anomenaven *ska*, tot i que en aquest cas d'una manera menys clara. Finalment, el *punk-hardcore* era vist, a l'Institut Català, com a "*catalufo*" en el seu sentit ampli, és a dir, no tant perquè impliqués un projecte polític catalanista (i de fet els mateixos als quals agradava l'entenien com a crític amb el "sistema" i qualsevol tipus de "nacionalisme") sinó perquè aglutinava sobretot a catalanoparlants. Fixem-nos com en el següent fragment el Joan i el Marc expliquen com perceben el *punk* i ser "*cholo*" com una *contradictio in terminis*:

Roger: I *cholos* n'hi ha entre els *punks*?

Joan: *Cholos*, entre els *punks*? És difícil trobar-ne, de *cholos*, dintre els *punks*.

Marc: És que un *punk* que vagi amb pintes de *punk* ja no pot ser *cholo*. No és... L'estètica *cholo* és de l'altre...

Joan: *Bueno* però *cholo* es refereix al típic... Sí que hi ha famílies *choles*, per exemple. És o no? Doncs tu pots provenir d'una família *chola* i fer-te *punk*.

Roger: Això n'hi ha o no?

Joan: No n'hi ha... No ho sé [*riu*] *Bueno*, n'hi poden haver, però és molt *xungo*.

Marc: Sí. Jo no en conec cap

En el cas del pol oposat, el que s'aglutinava darrere de l'estil "*cholo*", s'associava o bé a la música *màkina* (i etiquetes pròximes de música electrònica com ara "*progressive*", "*hardcore*"³ i "*trance*") o bé al flamenc i la música "*aflamencada*" –i en molts casos a ambdós. Mentre que la música *màkina* anava associada a un estil ("*pelao*" o "*fatxa*"), el flamenc i el que els joves anomenaven "*gitaneo*", "*jaloteo*" o "*flamenqueo*" no. Vegem un exemple paradigmàtic de l'associació entre llengua, identitat nacional, gust musical i altres elements dels estils juvenils, en aquest cas a l'Institut Perifèria:

Laura: Pasa que la gente inculca mucho la música con el lenguaje, ¿eh? Parece mentira, pero... Pero es verdad.

Roger: O sea que...

Laura: Sí porque a ver, a la gente catalanista les gusta una serie de música que a los... Que por ejemplo a los fachas no [les gusta]... Y viceversa.

Roger: Porque "catalanista" ¿qué quiere decir? ¿Que es un catalán o que son...?

Laura: Que viven en Cataluña, que hablan el catalán y que...

Sonia: Y que quieren independizarse de España, vamos.

Laura: También. Además tu ves... Tu ves a un facha y ves a un catalanista, y a cien metros a la vista los diferencias. Pero visten de otra manera, hablan de otra manera... Hablan de otra manera.

Sonia: Los catalanistas casi siempre llevan pinchitos por aquí y...

Laura: Llevan la ropa ancha, llevan el pelo... Las chicas [llevan el pelo] corto normalmente y con... Y tin... Y pintado de colores. Y el típico facha[, en cambio,] lleva el pelo corto. Sí que se diferencia. En todo: que si la Alpha, ropa *ajustá*... O sea, llevan siempre los tejanos *ajustaos*, o ropa de chándal ajustada, corta. Todo de marca, casi todo de marca.

Aquestes diferenciacions són importants, de fet, perquè no apunten només a diferències en el gust musical, o a parlar català o castellà, sinó a la combinació de tots aquests i molts altres elements en la producció de distàncies i proximitats socials. És evident, no obstant, que aquestes articulacions entre els diferents elements no és ni de bon tros tant simple com l'esbós que he fet pot portar a pensar.

³ No confondre amb el *punk-hardcore*, un estil completament diferent i amb connotacions oposades.

4 Una experiència, una cultura

Si entenem la diferenciació entre "catalufo" i "cholo" com el resultat de la producció cultural de l'articulació entre allò català i allò castellà, podem fer l'exercici de fer una lectura del que hem anomenat "cholo" en termes de resposta a, i canalització de, una experiència col·lectiva, com ho seria l'anomenada "cultura negra" als Estats Units o a Anglaterra. En primer lloc, el terme "cholo" està directament lligat a la posició social subordinada en termes de classe, i per això molts entrevistats no només l'oposaven a "catalufo", sinó també a "pijo". De fet, tot i que per la classe mitjana barcelonesa "pijo" s'associa amb ser castellanoparlant i tenir una identitat nacional més aviat espanyola, molts entrevistats associaven "catalufo" amb "pijo" ("Casi todo el mundo en la sociedad es igual [que yo, no les gusta el catalán]. Menos los pijos, porque son de barrios diferentes, pero los de barrios más o menos medios-bajos, es que todo el mundo es igual").

En segon lloc, com hem vist en la darrera cita destacada, el terme "cholo" sovint s'identifica (i aquest és un desenvolupament recent) amb el de "fatxa", que no s'ha d'entendre literalment, sinó com una expressió difusa d'una incomoditat, o fins i tot una distància, davant *del que és català*. Vegem-ne un exemple:

María: Lo que es *màkina* se sitúa en lo facha total, total. Pero... Lo que... Estopa y todo eso también se situaría "facha", entre comillas. Es así más *cholo*.

Mariona: Y luego [en el lado opuesto] el catalán más independentista.

Roger: Pero en cambio las letras de Estopa no tienen nada de facha.

María: No, pero o sea... Es como yo que sé... Como sí, no sé... Hablaban de su padre, no sé, es como... Tú los entiendes así, ¿vale? Yo que sé, yo desde pequeña me han metido a mí canciones de estas. Yo siempre hablo castellano, siempre voy a Andalucía en verano y *to'* eso. Yo ya pienso de una forma, no me pidas responder porqué... porqué quiero que... [No me pidas una razón de] porqué [me identifico con] España y no Cataluña, porque no te la voy a dar, porque no la sé, pero...

En les paraules de la María s'expressa el sentit no literal de l'adjectiu "fatxa", que apareix pràcticament com un sinònim de "cholo" que emfasitza el rebuig a una identitat catalana i l'adscripció a una d'espanyola. No deixa de ser significatiu, això no obstant, la *normalització* de l'ús d'un adjectiu polític tant connotat i d'unes arrels històriques tan clares. Per entendre-ho hem de parar atenció a la visibilitat dels *skinheads* feixistes espanyols com a marcadors simbòlics de l'oposició al catalanisme durant els anys noranta, així com el seu impacte estilístic, durant la mateixa dècada, en el popular gust *makiner* –d'aquí que sovint se l'anomeni "*pelao*"–, sense oblidar tampoc l'experiència per part de molts ciutadans d'una posició subordinada de classe combinada amb una incomoditat i alienació davant la nova situació del català com a llengua normal a l'escola, al mercat de treball i a les institucions polítiques.⁴

Finalment, en tercer lloc, l'experiència col·lectiva també fa referència a la cultura de carrer, que no es pot entendre si no és en relació a la seva connexió amb la cultura "gitana" urbana. L'adjectiu "cholo" (i les seves variants "*lolailo*", "*jezna*", "*calorro*" o "*quillo*") es percep generalment com a estretament lligats a la idea de "gitano" ("*Quillo, sí. Quillo, gitano, cholo, claro...*"), que esdevé tant una font d'autenticitat musical (el *gitaneo*, *flamenqueo* o *jaloteo*) com un marcador simbòlic de les característiques més extremes de transgressió i cultura de carrer (que es font d'autenticitat i estigmatització a la vegada), tal i com també passa amb la "cultura negra" en l'àmbit anglo-americà.

5. Posicions intermèdies i normalitats

L'oposició entre "catalufos" i "cholos", això no obstant, no ens ha de portar a imaginar una realitat perfectament delimitada que segrega dos "grups" de joves. Al contrari, com passa amb els adults, són pocs els joves que se situen clarament en algun dels extrems d'aquest suposat *continuum*, bastants els que posen en dubte les mateixes tipificacions, i molts els

⁴ També és important el lligam de l'adjectiu amb el rebuig de la nova immigració dels països en vies de desenvolupament. Aquest tret de l'estil *makiner*, molt present a l'Institut Perifèria, no era visible a l'Institut Immigrat, ja que la presència majoritària d'alumnes immigrants no només impedia que es desenvolupés un racisme explícit i cru com el que mostraven molts joves a l'Institut Perifèria, sinó que fomentava una negociació constant entre les diferents identifications ètniques i culturals.

que de fet rebutgen ser categoritzats en aquests termes. La importància i abast d'aquestes resistències, conjuntament amb l'absència de trets fenotípics diferenciadors, són precisament les principals diferències en relació a la diferenciació "ètnica" entre negres i blancs als Estats Units o Anglaterra, per continuar amb l'analogia de l'apartat anterior.

En primer lloc, els adjectius "*cholo*" i "*catalufo*", tot i que tenien com a referents els dos extrems que feien de *marcadors simbòlics*, parlen en realitat més d'un ventall de posicions unes en relació a les altres que d'una oposició clara i ben delimitada. I en segon lloc, l'existència d'una "tipificació" més o menys compartida no vol dir que els joves no l'estiguin negociant, resistint i modificant permanentment en base a la seva experiència personal, pròpia i amb altres joves. Fixem-nos primer en la importància dels matisos que introdueixen els joves quan tipifiquen els joves dels quals tenen un coneixement personal, en aquest cas els que tenen un gust *makiner*:

Diego: Hi ha un noi que per exemple li agrada molt la *màkina*, el *techno*, i el *dance* i tot això, però que vesteix normal. El Pep [*riuen els dos*]. (...) Però generalment, per exemple, després veus els pelats que saps que els hi agradarà la *màkina* totalment. (...) [N'hi ha a] tercer d'ESO. [Però d'aquests, [al nostre] curs, no [n'hi ha]. No hi ha extrems d'aquells que dius: "*Jolin*, quin pelat que..." (...)]

Diego: Home, els veus que sí que vesteixen amb l'Alpha, i amb el... Tot això. Però no sé, els del nostre curs no arriben a ser molt... molt extremistes. Per exemple, el Jose sí, també li agrada tot això. *Bueno*, és [d'aquells que diuen]: "M'agrada eso de Ejército Español" [*riuen*]. (...) Aquest vol ser... vol estar a l'exèrcit i...

Roger: I quina música escolta?

Both: *Màkina*.

Roger: O sigui, que això normalment va lligat a *màkina*?

Diego: Sí, sí.

Roger: Però no pel fet de ser *màkina* vol dir que tinguis això, pel que dieu? O sí?

Diego: No necessàriament, però normalment sí que va molt lligat.

A banda de la diversitat de matisos, també hem de tenir en compte que cada jove percebia de manera diferent aquestes geografies de posicions i significats. Segons les xarxes de relacions personals en les quals es mogué cadascú, a l'escola i fora de l'escola, les tipificacions podien variar bastant. Així, per exemple, mentre una noia de l'Institut Perifèria afirmava categòrica que al seu institut "*todo el mundo, todo el mundo*" era "fatxa" (entès com a "*cholo*"), una companya de classe tenien una visió molt diferent: "*Bueno, [los catalanes y los pelaos] están mezclados, ¿no? Porque yo creo que... la lengua no tiene que [ver con] ir a un lado o a otro, o sea, no...*".

Finalment, a més, cada jove reaccionava d'una manera diferent davant l'existència d'aquestes tipificacions, de vegades reforçant-les, de vegades resistint-les, i de vegades ignorant-les. L'entrevistada que deia que al seu Institut *tothom era fatxa* i la seva companya, per exemple, afirmaren el següent:

Elena: Yo no soy facha, sino catalana y española. Yo facha es que... Uno, que esta gente [que dice] "Soy facha, soy facha" [no tiene mucho sentido]. Tú... considerar... [Yo les diría:] "¿Tú sabes lo que es facha?" A ver, [ellos dicen] "España, España", [pero yo digo] "¿Cataluña qué? Cataluña te está dando de comer, le ha dado un trabajo a tu padre, un trabajo a tu madre y..."

María: A mí me da igual.

Roger: Pero la otra gente, la mayoría sería así, más o menos.

María: La mayoría de la gente, o sea... Repudia, o sea, son catalanes y repudian a los catalanes. La mayoría de aquí [en el instituto yo les diría: "Pero] si eres catalán, catalán. ¿De qué estás hablando?" Por eso que *pá mí*, como no entiendo... A ver, no es que no entienda... [Pero] como no me he puesto a leer lo que significa ser facha o ser catalanista pues...

Elena: Es que son una... Una ideología, ¿sabes? *Mú rara*.

Un altre bon exemple de resistència a les tipificacions el proporciona la Susana, de l'Institut Català, a qui agrada la música *màkina* i és filla de pares castellanoparlants, tot i que respon l'entrevista en català (la seva amiga Gemma, que va fer l'entrevista amb ella, parlava català

a casa i no li agradava la música *màkina*). El seu exemple és interessant perquè a més d'evidenciar l'existència i normalitat de posicionaments híbrids –tant en termes lingüístics com nacionals– entre els pols que hem identificat, també explicita la seva incomoditat i resistència a acceptar la tipificació que associa música *màkina* i ser fatxa (tot i que acaba reconeixent-la en termes merament lingüístics):

Susana: No, però és una cosa que [hi ha] aquesta imatge d'anar de *pelat*, [segons la qual] només per anar de *pelat* doncs has de ser [automàticament] un repel·lent i un *xulo* i, tampoc és això.

Roger: I *lo* de la imatge també de... Allò d'anar més de fatxa?

Susana: També, però, això de fatxa, buff! Vull dir [que] jo per exemple... Jo no sóc fatxa, igualment dic "Visca Catalunya" com dic "Visca Espanya", perquè... Perquè jo no sóc de família catalana, però això és un tema personal. No perquè t'agradi la *màkina* has de ser...

Gemma: Fatxa.

Susana: Home, també... Normalment els revolucionaris o els independentistes no els *hi* agrada la *màkina*, els *hi* agrada el *ska*. Això va molt amb el teu àmbit social *amb què hi vas*...

Roger: Sí?

Susana: Sí.

Roger: I els de *màkina*? Els que són així més per Espanya tendeixen més a agradar la *màkina*, en general?

Gemma: Normalment, sí, eh? Sí és que... Jo tota la gent que he conegut... (...)

Susana: Normalment no es posen a parlar en català, es parla molt més en castellà.

Gemma: [La Susana] Parla castellà [*ho diu fluixet, fent-li broma a la Susana*]

Roger: O sigui, *algo* té a veure?

Susana: Sí.

Estem parlant, per tant, d'uns significats que són "allà fora", *objectivats en tipificacions compartides*, en el sentit que permeten la comunicació entre joves de diferents instituts sense massa malentesos, però que a la vegada no només s'estan negociant en cada interacció entre joves, en cada institut, sinó que a més fan sentir incòmodes molts joves que no les troben útils. Aquesta negociació es produeix no només en relació a la manera com els joves es posicionen en relació als marcadors simbòlics dels "extrems", sinó també, i sobretot, de les majories menys visibles, que són les que al cap i a la fi acaben definint el que és *normal*, que a banda de definir el que no "sobresurt", el que fa és delimitar el que es *dóna per descomptat* en cada context i, per tant, el que *s'espera* dels individus.

És per això que contínuament surten nous termes i accepcions, o d'altres deixen d'utilitzar-se. En base a les recerca i l'experiència personal, jo dataria l'aparició dels adjectius "*cholo*" i "*quillo*" fa uns 20 o 25 anys, i els podríem entendre com el resultat de l'evolució social del que anteriorment s'etiquetava amb l'adjectiu "xarnego". De la mateixa manera, els més recents "*pelao*" (més circumscrit a un estil juvenil) o "*del palo*", són desenvolupaments més recents, dels darrers 10 o 15 anys, que donaran lloc, segur, a nous adjectius i variants en el futur. La utilització àmplia del terme "*catalufo*" i les seves variants també el dataria uns 10 o 15 anys enrere. La producció cultural d'aquestes formes simbòliques i significats, donat que estem parlant de termes que no s'ensenyen a classe, no es recullen a les acadèmies, ni apareixen als mitjans de comunicació, es produeix en gran part de baix cap a dalt, d'una manera descentralitzada, en cada interacció quotidiana –això sí, amb la mediació fonamental dels articles de consum, els *media* i la seva economia política, és a dir, l'entramat comercial que fa possibles les formers culturals que els sustenten.

Un exemple clar d'aquest caràcter dinàmic de la producció cultural de significats a les geografies juvenils és la diferent manera com s'experimentava la diferenciació entre "*catalufos*" i "*cholos*" en cadascun dels tres instituts. A l'Institut Català, on hi havia majoria de catalanoparlants, el coneixement personal d'aquests feia que la seva variabilitat interna fos molt visible i que per tant només es considerés com a "*catalufos*" una minoria dels catalanoparlants. En els altres dos instituts, en canvi, s'acostumava a utilitzar molt més el coneixement típic (i no personal). A l'Institut Perifèria la catalanitat es veia com a distant i, en molts casos, amb disgust, com per exemple una jove que afirmava que "*todo lo que sea Catalán no, no me gusta*". A l'Institut Immigrat, en canvi, els entrevistats no van verbalitzar (a les entrevistes) cap disposició anticatalana significativa, i per a la majoria d'alumnes els "catalans" eren bàsicament un *stock* de coneixement típic difús, una realitat aliena i poc

coneguda, que només apareixia a les entrevistes de manera esporàdica en termes com el següent: "*Supongo que a la gente catalana les gustará... les gustará el rock catalán...*" o "*[La gente catalana escucha] la sardana, supongo... y eso, y el rock catalán y todo eso...*".

6. Conclusió: producció local entre fluxos globals

A través de les negociacions quotidianes de significat a cada institut i a cada barri, es produeix culturalment, per agregació, i enmig dels fluxos de formes simbòliques i significats "globals", una articulació de significats (en aquest cas lingüístics i nacionals) "locals". La tensió o el joc entre significats locals i globals és molt ric, en el sentit que es barregen elements molt localitzats amb d'altres que transcendeixen els contextos més locals d'una o altra manera.

En primer lloc, la cultura juvenil ha estès al planeta unes coordenades normatives compartides, fonamentades amb l'ideal *cool*, la modernitat, la transgressió (encara que sigui retòrica), la informalitat, així com amb la diferenciació entre comercial i *undreground*, o entre autenticitat "*arty*" i "autenticitat de carrer", i també unes pautes per representar i articular la masculinitat i la feminitat, l'etnicitat i també la posició de classe a través de diferents estils musicals i juvenils. Així, no és només que molts dels artistes més venuts d'Anglaterra i els Estats Units siguin també dels més populars a la resta de països, sobretot els occidentals, sinó que el seu significat en les geografies locals és en gran part similar. Per exemple, el pop comercial que té el seu paradigma en els grups per adolescents com Spice Girls o Westlife, significa a tot arreu un gust adolescent, molt efeminat i majoritari. No té, en general, fortes connotacions de classe (tot i que és més popular entre les classes treballadores) i en general s'identifica, en els països amb diversitat ètnica, amb una "normalitat blanca". Un altre exemple és el de la música *indie*, que tendeix a adquirir a través de les fronteres unes connotacions de classe mitjana, blanca i amb nivell cultural alt. O la música electrònica més "dura", que va lligada arreu amb un gust amb un aire de classe treballadora i masculinitat *de carrer*.

Això no vol dir, ni de bon tros, que les geografies juvenils siguin homogènies a tot el planeta, ni tan sols quan les formes musicals siguin compartides. Hi ha significats associats a la música que, quan aquestes formes traspassen fronteres, no viatgen amb ella. Exemples clars són la música *reggae*, el mateix *ska* o el *drum'n'bass*, estils musicals que per exemple a Jamaica o a Anglaterra estan o han estat molt connotats en termes ètnics, i que a Barcelona adquireixen un sentit completament diferent, recontextualitzant-se en el marc de les geografies juvenils locals (la música *ska*, per exemple, connotant "*catalufonitat*"). Aquesta reapropiació o recontextualització és més forta quan els estils són menys comercials, és a dir, quan arriben a través de canals alternatius als espais majoritaris de comunicació i distribució. Les formes musicals que circulen a través de les fronteres, a més, es combinen sempre amb tradicions musicals locals, i amb creacions locals a partir dels estils globals, que sovint es connecten explícitament al context de significats locals (el rock català, la rumba o la *màkina* en serien exemples).

L'anàlisi de l'articulació de gust musical, identitat nacional i pràctiques lingüístiques a Barcelona ens ha permès veure un tast de la complexitat i riquesa de la producció cultural entre els joves. En les negociacions diàries, en diàleg amb les decisions fonamentals des de l'economia política –és a dir, les indústries culturals–, és com es configura el futur de les geografies juvenils, de manera local però amb la incidència directa tant d'artefactes com de la lògica globals⁵.

En conclusió, l'articulació de la diferenciació entre catalanoparlants i castellanoparlants amb significats lligats als estils musicals i juvenils, i també a aspectes estructurals com la classe social, el gènere, la identitat sexual i la identitat nacional, condiciona decisivament com s'experimenten i signifiquen les pràctiques lingüístiques entre els joves. Des d'aquest punt de vista, podem preguntar-nos on se situaran els joves de la nova immigració en les geografies juvenils, per saber quina serà la seva perspectiva sobre la diferenciació entre català i

⁵ Seria absurd pensar que fenòmens com Operación Triunfo, a la limitada oferta de títols en català a Cantamania a TV3, no tinguin incidència en la castellanització de la música popular a Catalunya, com també oblidar que decisions com no incloure ni locutors, ni anuncis, ni cançons en castellà a Flaix FM, l'emissora de referència durant molts anys per als joves *makiners* i "fatxes", siguin anecdòtiques per la configuració de geografies juvenils. L'extensió d'aquest article, això no obstant, no permet desenvolupar aquest aspecte.

castellà. No és el mateix incorporar-se a les geografies juvenils a través d'estils musicals i juvenils propis i segregats (música raï, bhangra, merengue, etc.) que fer-ho barrejant-se amb estils existents. Si predomina la incorporació o hibridació amb estils existents, no és el mateix fer-ho amb estils *catalufos* en un o altre sentit (com ara *rock català*, *ska*, o fins i tot *punk-hardcore*) que fer-ho, com ja passa i ha passat, i com sembla més probable per proximitat de classe i contacte, amb estils predominantment *cholos* (com el *jaloteo*, la *màkina* o el rap) o amb d'altres que tot i ser aparentment neutres, a la pràctica no incorporen el castellà com a llengua "normal" de comunicació (com per exemple els estils més comercials). En els propers anys ho sabrem.

7. Bibliografia

Alegre, M.A. (2004) *Geografies adolescents a secundària. Els posicionaments dels fills i filles de famílies d'origen immigrat en els mapes relacionals i culturals articulats en l'àmbit escolar*, Sant Cugat del Vallès: manuscrit.

Amit-Talai, V. & Wulff, H. (eds) (1995) *Youth Culture. A Cross-Cultural Perspective*, Londres: Routledge.

Bennett, A. (2000) *Popular Music and Youth Culture: Music, Identity and Place*, Londres: Macmillan.

Bettie, J. (2000), 'Women without Class: Chicas, Cholas, Trash, and the Presence/Absence of Class Identity', a *Journal of women in Culture and Society*, 26(1): 1-35.

Bonal, X. (dir); Alegre, M.A.; González, I.; Herrera, D.; Rovira, M.; & Suarí, E. (2003) *Apropiacions escolars. Usos i sentits de l'educació obligatòria en l'adolescència*, Barcelona: Octaedro.

Bottero, W. (2004) 'Class Identities and the Identity of Class', a *Sociology*, 38(5): 985-1003.

Bourdieu, P. (1988 [1979]) *La distinción. Criterios y bases sociales del gusto*, Madrid: Taurus.

Connell, J. & Gibson, C. (2004 [2003]) *Sound Tracks. Popular Music, Identity and Place*, Londres: Routledge.

Dolby, N. (2000) 'The Shifting Ground of Race : the role of taste in youth's production of identities', a *Race Ethnicity and Education*, 3 (1): 7-23.

Featherstone, M.; Lash, S.; Robertsons, R. (eds) (1995) *Global Modernities*, Londres: Sage.

Feixa, C. (1998) *De jóvenes, bandas y tribus: Antropología de la Juventud*, Barcelona: Ariel.

Furlong, A. & Guidikova, I. (eds) (2001) *Transitions of youth citizenship in Europe: culture, subculture and identity*, Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Grixti, J. (2006) 'Symbiotic transformations: youth, global media and indigeneous culture in Malta', a *Media, Culture & Society*, 28(1): 105-22.

Marimon, L. (2006) *El Racisme a l'ESO: Estudi a un institut de la Catalunya Central: IES Molí de la Vila de Capellades*, manuscrit (Treball Final de Carrera de la d'Humanitats a la UOC).

Marínez, R. (2000) 'La reproduction culturelle des identités locales à travers les biens de consommation mondiaux dans l'espace social des jeunes. Le cas de Terrasse en Catalogne (Espagne)', a *Agora, Débats Jeunesses*, 20 (especial Résistances culturelles et pratiques d'intégration à la mondialisation): 49-60.

Martínez, R.; & Pérez J.D. (1997) *El gust juvenil en joc. Distribució social del gust específicament juvenil entre els estudiants de secundària de Terrassa*, Barcelona: Diputació de Barcelona.

Martínez, R. & Alegre, M.A. amb Urgell, F.; Craviotto, N.; & Garrell, J. (2002) *Geografies i experiències juvenils a Sant Cugat del Vallès: Recerca sobre pràctiques, identitats i transicions a la vida adulta dels i les joves de Sant Cugat del Vallès*, Sant Cugat del Vallès: manuscript.

Martínez, S. (1999) *Enganxats al heavy. Cultura, música i transgressió*, Lleida: Pagès.

Maza, G. (1999) *Producción, reproducción y cambios en la marginación urbana. La juventud del barrio del Raval de Barcelona 1986-1998*, Tarragona: Manuscrit Tesis Doctoral.

Oleaque, J.M. (2004) *En éxtasi: Drogues, música màkina i ball: viatge a les entranyes de 'la festa'*, Barcelona: Ara Llibres.

Pilkington, H. et. al. (2002) *Looking West? Cultural Globalization and Russian Youth Cultures*, University Park-Pennsylvania: Pennsylvania UP.

Pujolar, J. (2001) *Gender, Heteroglossia and Power. A Sociolinguistic Study of Youth Culture*, Belin & Nova York. Mouton de Gruyter.

Reay, D. (2004) 'Mostly Roughts and Toughs': Social Class, Race and Representation in Inner City Schooling', a *Sociology*, 38(5): 1005-1023.

Sansone, L. (1995) 'The Making of a Black Youth Culture: Lower-class young men of Surinamese origin in Amsterdam', a Amit-Talai, V. & Wulff, H. (eds): 114-43.

Serra, C. (2001) *Conflicte i diversitat: Identitat, racisme i violència entre els alumnes d'un institut català*, Girona: manuscript.

Straw, W. (1991) 'Systems of Articulation, Logics of Change: communities and Scenes in Popular Music', *Cultural Studies* 5(3): 368-88.

Symon, P. (1997) 'Music and national identity in Scotland: a study of Jock Tamson's Bairns', a *Popular Music*, 16(2): 203-216.

Van Liew, M. (1993) 'The scent of Catalan rock: Els Pets' ideology and the rock and roll industry', a *Popular Music*, 12(3): 245-61.

Viñas, C. (2001) *Música i skinheads a Catalunya: el so de la política*, Barcelona; Diputació de Barcelona (col. Materials de Joventut, 16).

Roger Martínez
Universitat Oberta de Catalunya
rmartinezsa@uoc.edu